

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 94/2011-44

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 7. júla 2011 v senáte zloženom z predsedu Ladislava Orosa, zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Jána Lubyho prerokoval sťažnosť P. J., P., a Ing. P. K., P., zastúpených advokátkou JUDr. Z. M., P., ktorou namietajú porušenie svojich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 11 ods. 1 a 4 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd v spojení s čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2 a 4, čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a tiež práv podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Prešove sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010, za účasti Krajského súdu v Prešove, a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo P. J. a Ing. P. K. podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Prešove sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010 vo výroku, ktorým potvrdil rozsudok Okresného súdu Prešov

sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009 a priznal náhradu trov odvolacieho konania Prešovskému samosprávnemu kraju, p o r u š e n é b o l i .

2. Rozsudok Krajského súdu v Prešove sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010 vo výroku, ktorým potvrdil rozsudok Okresného súdu Prešov sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009 a priznal náhradu trov odvolacieho konania Prešovskému samosprávnemu kraju, z r u š u j e a v e c v r a c i a Krajskému súdu v Prešove na ďalšie konanie.

3. Krajský súd v Prešove j e p o v i n n ý uhradiť P. J. a Ing. P. K. trovy konania v sume 413,58 € (slovom štyristottrinásť eur a päťdesiatosem centov) na účet ich právnej zástupkyne advokátky JUDr. Z. M., P., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 18. augusta 2010 doručená sťažnosť P. J., P., a Ing. P. K., P. (ďalej len „sťažovatelia“), zastúpených advokátkou JUDr. Z. M., P., ktorou namietajú porušenie svojich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 11 ods. 1 a 4 a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) v spojení s čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2 a 4, čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 ústavy a tiež práv podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010.

Podaním doručeným ústavnému súdu 7. januára 2011 sťažovatelia doplnili sťažnosť predložením písomnej prílohy.

Z obsahu sťažnosti vyplýva, že „sťažovatelia ako podieloví spoluvlastníci (každý z nich v 1/2) parcely KN-C č. 3145/21, nachádzajúcej sa v kat. úz. S., na ktorej sa nachádza cesta III. triedy, uplatnili žalobou zo dňa 16. 1. 2007 nárok z titulu bezdôvodného obohatenia vo výške nájomného za užívanie ich pozemku a to za obdobie od 17. 1. 2005 do 16. 1. 2007 vrátane. Každý z nich žiadal o zaplatenie 11.358,84 € (pôvodne 342.196,50 Sk).“

Prešovský samosprávny kraj (ďalej len „žalovaný“) v predmetnom konaní poukazoval na to, že cestu III. triedy užíva oprávnene na základe príslušného stavebného oprávnenia a kolaudačného rozhodnutia. Cesta bola vybudovaná na pozemku, ktorý v tom čase patril štátu, a preto nejde o neoprávnenú stavbu. Žalovaný vyslovil tiež názor, že parcela KN-C č. 3145/21 (ďalej len „pozemok“), na ktorej cesta stojí, sa nemala stať predmetom dražby ako súčasť prevádzkovej jednotky, napriek tomu sa jej vydražitelia 11. marca 1992 stali M. M. a V. M. – S. Poukázal tiež na to, že cesta slúži verejnosti a žalovaný sa nijakým spôsobom neobohacuje na úkor žalobcov, má len výdavky na jej údržbu a správu.

O žalobe sťažovateľov rozhodol Okresný súd Prešov (ďalej len „okresný súd“) rozsudkom sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009 tak, že ju v celom rozsahu zamietol. Hoci mal za preukázané, že sťažovatelia sú vlastníkami pozemku (vlastníctvo nadobudli v rámci konkurzu kúpou od predávajúceho V. M. – S.) a žalovaný je od roku 2004 vlastníkom cesty, žalobu zamietol pre jej rozpor s § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka (rozpor s dobrými mravmi, pozn.). Rozpor s dobrými mravmi podľa záverov okresného súdu spočíval v tom, že v danom prípade nejde o neoprávnenú stavbu cesty, že vlastníkom cesty nemá žiadny zisk, len výdavky na údržbu komunikácie, že pozemok, na ktorom cesta stojí, nemal byť predmetom dražby, pričom sťažovatelia ho kúpili za podstatne nižšiu cenu, ako je jeho reálna trhovacia hodnota. Podľa názoru okresného súdu sa uvedené právne závery

vzťahujú len na nárok za užívanie samotnej cesty. Na pozemku sa nachádza nielen cesta III. triedy, ale aj príslušný chodník, ktorý však nie je jej súčasťou. V tejto časti okresný súd s poukazom na stanovisko Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky z 24. júla 2007 v nadväznosti na § 1 ods. 3 zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších právnych predpisov žalobu zamietol aj s odôvodnením, že sťažovatelia neunesli dôkazné bremeno o vlastníctve chodníka žalovaným. V závere svojho rozhodnutia okresný súd poukázal na to, že situáciu rozdielneho režimu vlastníctva v súčasnosti možno riešiť vyvlastnením pozemku za príslušnú finančnú náhradu. To však predmetom konania pred okresným súdom v tejto veci nebolo.

Proti rozsudku súdu prvého stupňa podali sťažovatelia odvolanie, ktoré odôvodnili tvrdeniami o nesprávnych skutkových zisteniach a nesprávnom právnom posúdení veci okresným súdom.

Krajský súd rozsudkom sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010 o podanom odvolaní sťažovateľov rozhodol tak, že rozsudok okresného súdu potvrdil ako vecne správny. O námietke zaujatosti proti konajúcej sudkyňi uplatnenej sťažovateľmi v odvolaní rozhodol krajský súd tak, že sudkyňa JUDr. I. W. nie je vylúčená z prerokúvania a rozhodovania veci vedenej okresným súdom pod sp. zn. 11 C 9/2007. Rozsudok krajského súdu nadobudol právoplatnosť 21. júla 2010.

V sťažnosti doručenej ústavnému súdu sťažovatelia najprv zopakovali svoje argumenty uvedené v odvolaní proti rozsudku okresného súdu, najmä vo vzťahu k otázke vlastníctva chodníka. Ďalej zdôraznili, že je v rozpore s princípmi právneho štátu zohľadňovať nižšiu kúpnu cenu, za ktorú mali sťažovatelia nadobudnúť nehnuteľnosť, ako dôvod vylúčenia povinnosti žalovaného vydať žalobou uplatnené bezdôvodné obohatenie. V tejto súvislosti poukázali na to, že aj v prípade, ak by nadobudli nehnuteľnosť darovaním, povinnosť žalovaného na vydanie plnenia sťažovateľom z dôvodu bezplatného užívania ich pozemku stavbou cesty by nezanikla.

Za nesprávny sťažovatelia označili právny názor všeobecných súdov, podľa ktorého je ich nárok na zaplatenie (vydanie) bezdôvodného obohatenia za užívanie pozemku vo výške trhového nájomného nutné považovať za nárok v rozpore s dobrými mravmi, priečiaci sa verejnému záujmu. V tejto súvislosti argumentujú tým, že „*ak existuje legálny postup (napríklad podľa § 108 Stavebného zákona), ktorým bude zriadený právny titul na riadne užívanie pozemku č. 3145/21 pod Cestou zo strany Prešovského samosprávneho kraja, ale Prešovský samosprávny kraj v rozpore so svojimi zákonnými povinnosťami tento postup (viac ako 6 rokov) nevyužije, čoho dôsledkom je, že sa vlastník pozemku na súde domáha svojich zákonných práv žalobou na vydanie bezdôvodného obohatenia, takéto konanie vlastníkov pozemku parc. č. 3145/21 nemôže byť označené porušovateľom za konanie v rozpore s dobrými mravmi... Faktické obmedzenie vlastníckeho práva bez existencie právneho dôvodu nemôže byť vyjadrením legitímneho cieľa, na základe ktorého by sa Prešovský samosprávny kraj mohol odvolávať na existenciu verejného záujmu.*“.

Podľa názoru sťažovateľov „*aj uplatňovanie verejného záujmu má svoj procesný postup, ktorý je pre Prešovský samosprávny kraj záväzný a jeho obchádzaním sú porušované ústavné práva sťažovateľov a tiež článok 1 Protokolu č. 1 Dohovoru a článok 6 Dohovoru*“.

Sťažovatelia namietajú, že nimi nastolená základná otázka v merite veci o určenie, či v danom prípade existuje obmedzenie vlastníckeho práva, a o kompenzácii vzniknutého obmedzenia vlastníckeho práva nebola napadnutím rozhodnutím vyriešená. Krajský súd sa nevysporiadal riadne ani s argumentáciou sťažovateľov obsiahnutou v nimi podanom odvolaní, na ich argumenty nereagoval a svoje rozhodnutie požadovaným spôsobom neodôvodnil. Podľa názoru sťažovateľov krajský súd v danom prípade príslušné právne normy aplikoval ústavne nesúladným spôsobom, a takto reálne neposkytol sťažovateľom súdnu ochranu. Rozsudok krajského súdu je podľa tvrdenia sťažovateľov svojvoľný preto, že nerešpektuje ústavou predpísané podmienky obmedzenia ich vlastníckeho práva.

Porušenie základného práva na ochranu vlastníctva namietaným rozsudkom krajského súdu sťažovatelia odôvodnili tým, že hoci nepochybne boli vo výkone svojho

vlastníckeho práva obmedzení, stalo sa to bez splnenia podmienok ustanovených pre takéto obmedzenie vlastníckeho práva, pričom obmedzenie ich vlastníckeho práva bolo vykonané bez náhrady, a teda bolo v danom prípade neprimerané. Tým, že krajský súd odoprel sťažovateľom priznať náhradu za obmedzenie ich vlastníckeho práva, porušil podľa ich tvrdenia ich základné práva podľa čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 a 4 listiny, ako aj ich právo podľa čl. 1 dodatkového protokolu.

Na základe argumentácie uvedenej v sťažnosti sťažovateľa žiadajú, aby ústavný súd prijal ich sťažnosť na ďalšie konanie a následne nálezom takto rozhodol:

„1. Sťažnosti sa vyhovuje.

2. Základné právo P. J. a Ing. P. K., podľa čl. 1 ods. 1, 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2, 4, čl. 20 ods. 1, 4, čl. 46 ods. 1, čl. 144 ods. 1, čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 11 ods. 1, 4, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, rozsudkom Krajského súdu v Prešove, sp. zn. 2 Co 53/2009 zo dňa 26. 5. 2010, porušené bolo.

3. Rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 26. 5. 2010, sp. zn. 2 Co 53/2009, sa zrušuje a vec sa vracia Krajskému súdu v Prešove na ďalšie konanie.

4. Krajský súd v Prešove je povinný uhradiť P. J. a Ing. P. K. trovy konania z hodnoty predmetu konania v sume spolu 1.111,- € za 2 úkony právnej pomoci, pri zastupovaní dvoch účastníkov konania: prevzatie a príprava zastúpenia, písomné podanie na ústavný súd, teda 2x (2x (270,54 € +7,21 €)) na účet advokáta: JUDr. Z. M., Advokátska kancelária, P..., do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia.“

Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 94/2011-26 zo 17. marca 2011 ju prijal na ďalšie konanie.

Na výzvu ústavného súdu účastníci konania oznámili, že súhlasia s prerokovaním veci bez ústneho pojednávania. Ústavný súd preto využil možnosť podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších

predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a upustil od ústneho pojednávania v danej veci, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj s obsahom vyžiadaného súdneho spisu dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

Predseda kolégia krajského súdu vo svojom vyjadrení k sťažnosti zo 6. apríla 2011 (sp. zn. Spr 10057/2011, doručenom ústavnému súdu 14. apríla 2011) okrem iného uviedol:

„Predmetná vec napadla na Krajský súd v Prešove na odvolacie konanie dňa 25. 3. 2009 a bola zaradená pod vyššie uvedenú sp. zn. 2 Co 53/2009.

Po naštudovaní veci a zvládnutí jej skutkovej a právnej náročnosti bolo vo veci rozhodnuté dňa 26. 5. 2010.“

Ďalej predseda kolégia krajského súdu vo svojom vyjadrení citoval z odôvodnenia označeného rozhodnutia, ktorým krajský súd potvrdil rozsudok okresného súdu sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009.

Právna zástupkyňa sťažovateľov vo vyjadrení z 21. apríla 2011 doručenom ústavnému súdu 25. apríla 2011 k stanovisku predsedu kolégia krajského súdu zo 6. apríla 2011 okrem iného uviedla:

«Podľa vyjadrenia porušovateľa z 6. 4. 2011 spomínaná cestná komunikácia, ktorá je vlastníctvom žalovaného, nie je neoprávnená stavba a správne sú závery súdu prvého stupňa poukazujúceho na nemožnosť vzniku bezdôvodného obohatenia na strane žalovaného v súvislosti s užívaním a vlastníctvom cesty nachádzajúcej sa na pozemku žalobcov.

V ďalšom o. i. uvádza, že parcela žalobcov slúži širokej verejnosti a preto priznanie žiadaných nárokov v súvislosti s užívaním tejto stavby na ich nehmuteľnosti, by preto bolo v rozpore s princípom dobrých mravov, na čo aj správne poukázal súd prvého stupňa.

Porušovateľ v odôvodnení napadnutého rozhodnutia, ani vo vyjadrení v konaní pred Ústavným súdom SR, nereflektuje na dôvody, ktoré sťažovatelia uvádzali pred všeobecnými súdmi.

Sťažovatelia v súdnom konaní neuvádzali, že sa jedná o neoprávnenú stavbu, odkázali však na závery súdnej praxe o konkurencii dvoch rovnocenných vlastníckych práv

v prípadoch, keď niekto staval na základe časovo neobmedzeného práva k cudziemu pozemku, ktoré v dôsledku zmeny právnej úpravy zaniklo. Právo žalovaného k pozemku vo vlastníctve žalobcov nesporne zaniklo. Tu sa uplatní princíp ochrany práv nadobudnutých v dobrej viere a takisto aj zákaz retroaktivity. Práva k stavbe a k pozemku sú rozdielne, vzájomný vzťah vlastníkov je nutné riešiť podľa ustanovenia o bezdôvodnom obohatení. Žalovaný, ako vlastník cesty, je obohatený o čiastku, ktorú by žalobca ako vlastník pozemku dosiahol za prenájom pozemku zastavaného stavbou...

Oba súdy dôvodí, že nárok sťažovateľov na zaplatenie bezdôvodného obohatenia za užívanie pozemku vo výške trhového nájomného je nutné považovať za nárok v rozpore s dobrými mravmi, priečiaci sa verejnému záujmu.

Poukazujeme, že v občianskoprávných vzťahoch majú účastníci rovnaké postavenie a nie je možné, aby jeden z účastníkov žiadal o zvýhodnenie svojej pozície z dôvodu verejného záujmu.

Prešovský samosprávny kraj po nadobudnutí vlastníctva k ceste v roku 2004 mal zákonný prostriedok na to, aby vysporiadal práva k pozemku vo vlastníctve sťažovateľov, vždy však za náhradu. Prešovský samosprávny kraj vyvlastňovacie konanie neinicioval, neinicioval ani žiadne návrhy na usporiadanie vzťahov so sťažovateľmi ohľadom dotknutej nehnuteľnosti.

Jeho nečinnosť zrejme vychádzala z výhodnosti protiprávneho bezplatného užívania pozemku sťažovateľov, pričom sa spoliehal, že takýto stav pretrvá i naďalej.

Ak existoval legálny postup, ktorým by bol zriadený právny titul na riadne užívanie pozemku vo vlastníctve sťažovateľov zo strany Prešovského samosprávneho kraja, ale Prešovský samosprávny kraj uvedené neakceptuje, tak dôsledkom toho sa vlastníci pozemku na súde domáhajú svojich zákonných práv žalobou na vydanie bezdôvodného obohatenia a takéto konanie sťažovateľov nemôže byť označené porušovateľom za konanie v rozpore s dobrými mravmi.

Aj podľa Stavebného zákona, by vlastníkovi pozemku bola za obmedzenie alebo pozbavenie vlastníckych práv priznaná náhrada podľa trhovej ceny určenej znaleckým posudkom. Preto akékoľvek obmedzenie výšky bezdôvodného obohatenia, oproti výške, ktorú sťažovatelia žiadali na základe znaleckého posudku vypracovaného podľa rovnakých

zásad, ako sa určujú náhrady podľa § 111 Stavebného zákona je v rozpore s Občianskym zákonníkom, Ústavou aj Dohovorom.

Nemožno tiež zohľadňovať nižšiu kúpnu cenu, za ktorú mali sťažovatelia nadobudnúť nehnuteľnosť, ako dôvod vylúčenia povinnosti žalovaného vydať žalobou uplatnené bezdôvodné obohatenie. Poukazujeme, že aj v prípade, ak by sťažovatelia nadobudli nehnuteľnosť darovaním, povinnosť žalovaného na vydanie plnenia sťažovateľom z dôvodu bezplatného užívania ich pozemku stavbou cesty, by nezanikla.

Pokiaľ porušovateľ vo svojom vyjadrení uvádza, že vo vzťahu k užívaniu prilahlého chodníka nie je daná pasívna legitímácia na strane žalovaného, ktorý nie je vlastníkom stavby chodníka uvádzame, že porušovateľ nezohľadnil, ani v tom smere, odvolacie dôvody sťažovateľov. Sťažovatelia pred všeobecnými súdmi odkázali na zákonné ustanovenia, z ktorých vyplýva, že vlastníkom chodníka je žalovaný, preto je daná jeho pasívna legitímácia. Porušovateľ, ani súd prvého stupňa nezohľadnili ani podporné dôkazné vyjadrenie Mesta Prešov z 12. 5. 2008 v ktorom uviedlo, že chodník, predstavujúci novovytvorenú parcelu č. 3145/25 nie je v jeho vlastníctve.

Nemožno opomenúť, že v konaní pred súdom prvého stupňa bola zákonnou sudkyňou tá istá osoba, ktorá rozhodovala v právoplatne skončenom konaní vedenom na Okresnom súde v Prešove pod sp. zn. 11 C 258/2009... Uvádzame, že je diskriminačný taký postup, ktorý „rovnaké alebo analogické situácie rieši odchylným spôsobom, pričom ho nemožno objektívne a rozumne odôvodniť“.

Poukazujeme na zjavnú diskrimináciu sťažovateľov v rozhodovacom procese aj oproti vyššie označenému právoplatnému rozsudku, teda v prípadoch, kedy ten istý súd a dokonca ten istý sudca, v rozpore s princípom právnej istoty, niektorým žalobcom v analogických prípadoch podanému návrhu na vydanie bezdôvodného obohatenia vyhovie, iným nie.

V rozhodovanej veci sa postup porušovateľa nedá nazvať ináč ako svojvôľa.»

II.

Všeobecné východiská pre rozhodovanie ústavného súdu

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Z čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne.

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 13/00, m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01). Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutia všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím, došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, mutatis mutandis I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/00).

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva

na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi konania poskytuje v odvolacom konaní, t. j. v konaní, v ktorom sa podaním riadneho opravného prostriedku domáha ochrany svojich práv pred odvolacím súdom z dôvodov, ktorých uplatnenie umožňuje procesné právo. Ak účastník konania splní predpoklady ustanovené zákonom na poskytnutie ochrany v odvolacom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť v rozsahu, v akom sa preukáže existencia dôvodov na poskytnutie súdnej ochrany v takom konaní. Poskytnutie takejto právnej ochrany však prirodzene nemožno považovať za právo na úspech v odvolacom konaní (m. m. II. ÚS 4/94), ak každé také rozhodnutie odvolacieho súdu odpovedá na obsah odvolania ústavne konformným spôsobom a v rozsahu upravenom zákonom (čl. 46 ods. 4 ústavy).

Ústavný príkaz konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon vyjadrený v čl. 2 ods. 2 ústavy, zaväzuje všetky orgány verejnej moci vrátane odvolacích súdov. Tento ústavný príkaz zaväzuje orgány verejnej moci pri ich akejkol'vek činnosti a zvlášť vtedy, ak výkonom svojich kompetencií poskytujú ochranu základným právam a slobodám fyzických osôb a právnických osôb rešpektujúc pritom princípy právneho štátu (čl. 1 ods. 1 prvá veta ústavy).

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napríklad IV. ÚS 77/02) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá má základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal výklad dotknutej právnej normy, ktorý je v súlade s ústavou, čo je základným predpokladom pre ústavne konformnú aplikáciu tejto právnej normy na zistený skutkový stav veci.

Ústavnosť konaní pred orgánom verejnej moci predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkým zákonom ustanovených prostriedkov na dosiahnutie účelu predmetného konania. Ústavný súd v tomto smere osobitne pripomína objektivitu takého postupu orgánu verejnej moci (m. m. II. ÚS 9/00, II. ÚS 143/02). Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ktorej nebezpečenstvo spočíva v potenciálnom uplatnení ničím (objektívne) nepodloženej úvahy orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú v podmienkach právneho štátu okrem iného garantované zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu pre rozhodnutie.

Objektívny postup orgánu verejnej moci sa musí prejavíť nielen vo využití všetkých dostupných a pritom legálnych zdrojov zisťovania skutkového základu na rozhodnutie, ale aj v tom, že takéto rozhodnutie obsahuje (musí obsahovať) aj odôvodnenie, ktoré preukázateľne vychádza z týchto objektívnych postupov a ich uplatnenia v súlade s procesnými predpismi.

Z ustálenej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že neodmysliteľnou súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (napr. IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Potreba náležite odôvodniť súdne rozhodnutie je daná tiež vo verejnom záujme, pretože je jednou zo záruk, že výkon spravodlivosti nie je arbitrárny, neprehľadný a že rozhodovanie súdu je kontrolovateľné verejnosťou (IV. ÚS 296/09).

Uvedené východiská bol povinný dodržiavať v konaní a pri rozhodovaní v napadnutej veci aj krajský súd, a preto bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, či ich skutočne rešpektoval, a to minimálne v takej miere, ktorá je z ústavného hľadiska akceptovateľná a udržateľná.

III.

Predmetom sťažnosti sťažovateľov je namietané porušenie ich základných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny v spojení s čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2 a 4, čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010, ktorým potvrdil rozsudok okresného súdu sp. zn. 11 C 9/2009 zo 14. januára 2009 o zamietnutí žaloby sťažovateľov o náhradu za užívanie nehnuteľností s príslušenstvom. Sťažovatelia namietajú aj porušenie svojho základného práva podľa čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 11 ods. 1 a 4 listiny a práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu napadnutým rozsudkom krajského súdu.

1. K namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľov predovšetkým vzal do úvahy, že títo namietali porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu, ktoré je v demokratickej spoločnosti do tej miery favorizované, že pri jeho uplatňovaní neprichádza do úvahy (zo strany súdov) ani jeho zužujúci výklad, ani také formálne interpretačné postupy, následkom ktorých by mohlo byť jeho neodôvodnené (svojvoľné) obmedzenie, či dokonca jeho popretie (I. ÚS 2/08).

Z odôvodnenia každého súdneho rozhodnutia musí vyplývať organický, a pritom vnútorne harmonický vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi na strane druhej. V posudzovanej veci to tak však podľa názoru ústavného súdu nie je. Odôvodnenie rozsudku krajského súdu sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010, ktorým potvrdil rozsudok okresného súdu sp. zn. 11 C 9/2009 zo 14. januára 2009, je totiž z hľadiska uvedených kritérií podľa názoru ústavného súdu nedostatočné a nepresvedčivé.

Krajský súd v odôvodnení namietaného rozsudku okrem iného uviedol:

„V konaní bolo nepochybne preukázané, že obaja žalobcovia sú spoluvlastníkmi nehnuteľností, parcely KN 3145/21 – zastavaná plocha vo výmere 1578 m², zapísanej na LV č. 915 kat. úz. S. Na tejto parcele sa nachádza cesta III. triedy č. 068010 – privádzač na D1 Prešov – Ličartovce a zároveň na jej časti vyčlenenej znaleckým posudkom č. 1/2008 ako parcela KN 3145/25 je umiestnený príľahlý chodník. Je potrebné konštatovať, že závery súdu prvého stupňa vo vzťahu k spomínanej nehnuteľnosti sú jednoznačne správne zistené na základe listinných dôkazov pripojených k spisu a v odôvodnení rozhodnutia aj presvedčivo zdôvodnené.

Pokiaľ ide o spomínanú cestnú komunikáciu, ktorá je vlastníctvom žalovaného, túto nemožno považovať za neoprávnenú stavbu, v dôsledku čoho vzájomné vzťahy účastníkov nemohli byť riešené v zmysle ustanovenia § 135c Občianskeho zákonníka upravujúceho dôsledky neoprávnenej stavby zriadenej na cudzom pozemku. Výstavba cesty bola realizovaná v období rokov 1982 – 1992 na základe právoplatne vydaného rozhodnutia o umiestnení tejto stavby okrem iného aj na parcele pôvodne 3145, stavebného povolenia a kolaudačného rozhodnutia. Podstatné v tejto súvislosti je, že v čase výstavby komunikácie a aj v dobe jej ukončenia vlastníkom pôvodných parciel KN 3145/1, 3145/3 a 3145/6 bol bývalý Československý štát, čo plynie z obsahu úplného výpisu LV č. 915 kat. úz. S... Vtedajší Československý štát ako nepochybný stavebník tejto cesty jej výstavbu realizoval na svojej nehnuteľnosti, a preto stavba komunikácie neoprávnenou stavbou podľa § 135c Občianskeho zákonníka nie je.

Podobne správne sú závery súdu prvého stupňa poukazujúceho na nemožnosť vzniku bezdôvodného obohatenia na strane žalovaného v súvislosti s užívaním a vlastníctvom cesty nachádzajúcej sa na pozemku žalobcov. Výkon subjektívnych práv vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov možno vnímať ako právo každého správať sa spôsobom, ktorý mu umožňuje zákon alebo ktorý vyplýva zo zmluvy, či z rozhodnutia štátneho orgánu a možnosť domáhať sa svojich práv. Výkon práv alebo povinností predpokladá existenciu takéhoto práva, či povinnosti. Výkon práv a povinností však nemožno chápať absolútne a neobmedzene. Obmedzenie výkonu subjektívnych práv je dané predovšetkým právom na výkon subjektívnych práv iných subjektov. Nezáleží na tom, či ide o výkon práv rovnakého druhu alebo nie. Každý je teda pri výkone svojho práva povinný dbať aj na to, aby

neznemožnil, či nerušil výkon práv iných. Zákon teda ustanovuje, že výkon práv a povinností nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných osôb a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 Občianskeho zákonníka).

Parcela žalobcov KN 3145/21 je zastavaná cestnou komunikáciou, ktorá slúži širokej verejnosti a žalovanému, ktorý sa stará o jej údržbu, neprináša žiadne bezdôvodne obohatenie. Priznanie žiadaných nárokov žalobcov v súvislosti s užívaním tejto stavby na ich nehnuteľnosti, by preto bolo v rozpore s princípom dobrých mravov, na čo aj správne poukázal súd prvého stupňa. Nemožno v tejto súvislosti zároveň opomenúť, že predmetná cestná komunikácia bola vystavaná predtým, ako žalobcovia nadobudli spoluvlastnícke oprávnenia k pozemku KN 3145/21 a teda mohli, resp. mali vedieť, že táto časť nehnuteľností je zastavaná cestou, v dôsledku čoho budú obmedzení v jej užívaní. Možno preto dôvodne predpokladať, že túto skutočnosť zohľadňovala aj podstatne nižšia kúpna cena, za ktorú žalobcovia okrem iného aj spornú nehnuteľnosť zmluvne nadobudli, než bola hodnota prevádzaných nehnuteľností ocenená znalcom Ing. A. N. v znaleckom posudku č. 19/1998...

Správne je aj zistenie prvostupňového súdu poukazujúceho na zrejmu neplatnosť dražby v časti sporného pozemku v tom čase zastavaného verejnou štátnou komunikáciou. V zmysle § 14 zákona č. 427/1990 Zb. v znení neskorších predpisov mal byť predmetom dražby prebiehajúcej v roku 1992 (č. l. 56) nepochybne len pozemok nachádzajúci sa pod vydraženou prevádzkovou jednotkou a nie aj tá časť nehnuteľnosti, ktorá už v tom čase bola zastavaná touto cestnou komunikáciou. Žalobcovia sa tak v časti kúpy pozemku KN 3145/21 pri závere o absolútnej neplatnosti kúpnej zmluvy v tomto rozsahu mohli stať jeho vlastníkami titulom vydržania podľa § 134 Občianskeho zákonníka uplynutím zákonom určenej 10-ročnej vydržacej doby k 30. 7. 2008. Aj ako oprávnení držitelia tejto nehnuteľnosti v spornom období rokov 2005 až 2007 (§ 130 ods. 2, 3 OZ) by sa žalobcovia mohli domáhať žiadaných nárokov pri splnení predpokladov určených § 451 a nasl. OZ, avšak ako už bolo spomínané, podstatné v prejednávanej veci je, že bezdôvodné obohatenie na strane žalovaného v tejto súvislosti nevzniká. Žalovaný nie je podnikateľským subjektom, nevlastní cestnú komunikáciu za účelom dosiahnutia zisku, ale táto slúži k bezplatnému uspokojovaniu verejnej potreby.

Pokiaľ ide o nárok žalobcov žiadaný za užívanie prilahlého chodníka, ktorý podľa vyhotoveného znaleckého posudku v spojení s geometrickým plánom predstavuje parcelu KN 3145/25, bolo správne zistené, že nie je daná pasívna legitimácia žalovaného, ktorý nie je vlastníkom stavby chodníka. Sporný chodník totiž nie je súčasťou cestnej komunikácie, pričom žalovaný sa stal vlastníkom výlučne len ciest II. a III. triedy a to v súlade s § 3d ods. 2 zákona č. 135/1961 Zb. v znení neskorších predpisov. Tomuto záveru napokon nasvedčuje stanovisko Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií SR z 24. 7. 2007 (č. l. 83), obsah stavebného povolenia vydaného ako stavebníkovi Okresnej správe ciest (č. l. 41) a kolaudačné rozhodnutie, ktorým bola stavba cesty odovzdaná do správy a údržby vtedajšej Okresnej správe ciest Prešov a chodník Správe mestských komunikácií Prešov.

So zreteľom na všetky tieto dôvody, odvolací súd napadnutý rozsudok ako vecne správny potvrdil...“

Zo sťažnosti vyplýva, že základom argumentácie sťažovateľov o porušení ich základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je tvrdenie, že krajský súd ako odvolací súd sa v napadnutom rozsudku nevysporiadal ústavne akceptovateľným spôsobom s ich podstatnými námietkami, resp. ich „ignoroval“. Podľa sťažovateľov spočívajú kľúčové pochybenia krajského súdu najmä v tom, že:

a) Krajský súd sa žiadnym spôsobom v napadnutom rozsudku nevysporiadal s ich odvolacími dôvodmi, a to, že v danom prípade ide o konkurenciu dvoch rovnocenných vlastníckych práv – práva k stavbe a práva k pozemku, pričom vzájomný vzťah vlastníkov [ktorý doteraz nebol inak majetkoprávne vysporiadaný (napr. podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“) vyvlastnením pozemku vo verejnom záujme, resp. zriadením vecného bremena, v oboch prípadoch za náhradu)] je nutné riešiť podľa ustanovení Občianskeho zákonníka upravujúcich inštitút bezdôvodného obohatenia. Podľa sťažovateľov žalovaný užíva ich majetok bez právneho dôvodu, a tým z jeho strany dochádza k bezdôvodnému obohateniu.

b) Napadnutý rozsudok krajského súdu neobsahuje žiadne odôvodnenie, odvolací súd iba prevzal závery súdu nižšieho stupňa, neaplikoval žiadnu právnu normu, na základe

ktorej dospel k záveru o bezplatnom obmedzení vlastníckeho práva sťažovateľov. Odôvodnenie rozsudku krajského súdu tak nedáva jasné a zrozumiteľné odpovede na všetky zásadné skutkové a právne otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany.

Podľa § 157 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) v odôvodnení rozsudku uvedie súd podstatný obsah prednesov, stručne a jasne vyloží, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonal i ďalšie dôkazy a posúdi zistený skutkový stav podľa príslušných ustanovení, ktoré použil.

Toto zákonné ustanovenie je potrebné z hľadiska základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ktorého imanentnou súčasťou je aj právo na spravodlivé súdne konanie, vykladať a uplatňovať aj s ohľadom na príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva [(ďalej len „ESLP“) pozri napr. rozsudok Garcia Ruiz v. Španielsko z 21. januára 1999, § 26] tak, že rozhodnutie súdu musí uviesť dostatočné dôvody, na základe ktorých je založené. Rozsah tejto povinnosti sa môže meniť podľa povahy rozhodnutia a musí sa posúdiť podľa okolností každej veci. Judikatúra ESLP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. mája 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998). Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993).

Podľa názoru ústavného súdu krajský súd pri rozhodovaní v predmetnej veci nepostupoval v súlade s požiadavkami vyplývajúcimi z § 157 ods. 2 OSP a relevantnej judikatúry ESLP, ktorou je pri svojom rozhodovaní tiež nespochybniteľne viazaný. Tento svoj názor opiera ústavný súd o tieto skutočnosti:

V posudzovanej veci odvolací súd potvrdil ako vecne správny právny záver prvostupňového súdu, že nárok sťažovateľov voči žalovanému z titulu bezdôvodného obohatenia s príslušenstvom je nedôvodný. Krajský súd sa s argumentáciou sťažovateľov vysporiadal tak, že im nepriznal súdnu ochranu. Vecnú obranu sťažovateľov i samotný ich nárok na zaplatenie (vydanie) bezdôvodného obohatenia za užívanie pozemku parc. č. 3145/21, na ktorom sa nachádza cestná komunikácia vo vlastníctve žalovaného, posúdil ako nárok v rozpore s dobrými mravmi priečiaci sa verejnému záujmu. Nemožnosť vzniku bezdôvodného obohatenia na strane žalovaného odôvodnil odvolací súd iba tou skutočnosťou, že žalovaný nie je podnikateľským subjektom, a teda nevlastní cestnú komunikáciu na dosiahnutie zisku, ale táto slúži na bezplatné uspokojovanie verejnej potreby, pričom v odôvodnení sa vôbec nezaoberal dôsledkami, ktoré z takéhoto právneho posúdenia uplatneného nároku sťažovateľov vyplývajú [otázka nároku na náhradu za obmedzenie vlastníckeho práva vlastníka pozemku bez právneho dôvodu (právneho titulu na riadne užívanie pozemku žalovaným), ktorá má nepochybne aj ústavnú relevanciu (pozri čl. 20 ods. 4 ústavy)].

Konštatujúc, že predmetnú cestnú komunikáciu, ktorá je vlastníctvom žalovaného, nemožno považovať za neoprávnenú stavbu, v dôsledku čoho vzájomné vzťahy účastníkov nemohli byť riešené podľa § 135c Občianskeho zákonníka (upravujúceho dôsledky neoprávnenej stavby zriadenej na cudzom pozemku), odvolací krajský súd neprihliadol pritom bez relevantného dôvodu na tú skutočnosť, že táto otázka nebola v súdnom konaní nikdy spornou, a sťažovatelia ju ani v podanom odvolaní proti rozsudku prvostupňového súdu, ani v sťažnosti adresovanej ústavnému súdu nenamietali. Naopak, sťažovatelia tvrdili, že podľa dostupnej judikatúry sa tento prípad vymyká úprave neoprávnenej stavby podľa § 135c Občianskeho zákonníka. V súdnej praxi sa uplatnil názor o konkurencii dvoch rovnocenných vlastníckych práv v prípade, ak niekto staval na základe časovo neobmedzeného práva k cudziemu pozemku, ktoré v dôsledku zmeny právnej úpravy zaniklo. V týchto prípadoch zostanú práva k stavbe a pozemku rozdielne, vzájomný vzťah vlastníkov je nutné riešiť podľa ustanovenia o bezdôvodnom obohatení (pozri rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 32 Odo 823/2003 z 15. januára 2004, rozsudok Vrchného súdu v Prahe sp. zn. 3 Cdo 45/92). Podľa sťažovateľov žalovaný ako vlastník

stavby je obohatený o čiastku, ktorú by sťažovatelia ako spoluvlastníci pozemku dosiahli za prenájom pozemku zastavaného stavbou.

Podľa názoru ústavného súdu však v okolnostiach posudzovanej právnej veci odvolacie námietky sťažovateľov signalizovali možnosť ich podstatného vplyvu na právne posúdenie veci z hľadiska dôvodnosti nimi uplatneného nároku voči žalovanému.

Je nesporné, že medzi sťažovateľmi a žalovaným existoval v rozhodnom období (za ktoré sťažovatelia uplatňujú peňažnú náhradu, t. j. od 17. januára 2005 do 16. januára 2007) výlučne občianskoprávny vzťah ako majetkový vzťah vyplývajúci zo stavby a užívania pozemku stavbou cesty stojacou na pozemku vo vlastníctve sťažovateľov. Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že žalovaný v tomto období nevydal žiadne rozhodnutie, ani do podania žaloby nebol účinný žiadny zákon, ktorým by boli usporiadané vzťahy a ktorým by bol určený právny titul na obmedzenie užívacích práv k pozemku parc. č. 3145/21 stavbou a užívaním cesty. Z toho vyplýva, že v rozhodnom období neexistoval žiadny právny titul na užívanie pozemku parc. č. 3145/21 žalovaným, hoci žalovaný po nadobudnutí vlastníctva k ceste v roku 2004 mal zákonné prostriedky na to, aby vysporiadal práva k dotknutému pozemku pod cestou (podľa príslušných ustanovení stavebného zákona), a tieto dosiaľ nevyužil. Z toho zároveň vyplýva, že sťažovatelia sa v tomto období nemohli k tejto nehnuteľnej veci správať ako vlastníci, to znamená, že nemohli vec riadne užívať a brať z nej úžitky.

Podľa sťažovateľov podstata bezdôvodného obohatenia žalovaného v danom prípade spočíva v protiprávnom bezplatnom užívaní pozemku parc. č. 3145/21 pod cestou, ktorá je vo vlastníctve žalovaného. Obohatenie žalovaného sťažovateľa vidia v sume, ktorú by ako spoluvlastníci pozemku dosiahli za prenájom pozemku zastavaného cestou. Za daných okolností bolo podľa názoru ústavného súdu nevyhnutné, aby sa odvolací súd s touto podstatnou námietkou v odôvodnení napadnutého rozsudku primeraným spôsobom zaoberal a ústavne akceptovateľným spôsobom aj vysporiadal.

Posúdenie, či medzi účastníkmi išlo o vzťah z bezdôvodného obohatenia, závisí od naplnenia znakov skutkovej podstaty hmotnoprávnej normy – § 451 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka. Bezodôvodné obohatenie je v Občianskom zákonníku konštruované ako záväzkový právny vzťah medzi tým, kto sa na úkor iného obohatil, a tým, na úkor koho došlo k bezodôvodnému obohateniu. Bezodôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov (§ 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Kto sa na úkor iného bezodôvodne obohatí, musí obohatenie vydať (§ 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka) tomu, na úkor koho sa získal (§ 456 Občianskeho zákonníka). Musí sa vydať všetko, čo sa nadobudlo bezodôvodným obohatením; ak to nie je dobre možné, najmä preto, že obohatenie spočívalo vo výkonoch, musí sa poskytnúť peňažná náhrada (§ 458 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Inštitút bezodôvodného obohatenia vyjadruje totiž zásadu občianskeho práva, že nikto sa nesmie bezodôvodne obohatiť na úkor iného, a pokiaľ k tomu dôjde, je povinný takto získaný prospech vrátiť (rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 124/2002).

Zodpovednosť za bezodôvodné obohatenie je objektívneho charakteru a predpokladom jeho vzniku nie je protiprávny úkon obohateného ani jeho zavinenie, podstatné je iba to, že stav obohatenia vznikol (rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 33 Odo 882/2006 z 24. júna 2008).

Krajský súd sa v odôvodnení napadnutého rozsudku (vo vzťahu k parcele č. 3145/21) obmedzil v súvislosti s vecným posúdením nároku sťažovateľov (zaplatenie peňažnej sumy z titulu bezodôvodného obohatenia) len na posudzovanie okolností (resp. ich spochybňovanie), za ktorých títo nadobudli vlastnícke právo k predmetnému pozemku (záver o absolútnej neplatnosti dražby z roku 1992 v časti sporného pozemku, o absolútnej neplatnosti kúpnej zmluvy uzavretej s úpadcom V. M. v rámci konkurzného konania vedeného na jeho majetok) a za akú kúpnu cenu, a konštatovanie o tom, čo sa na dotknutom pozemku sťažovateľov nachádza a akým spôsobom, resp. na aký účel žalovaný stavbu na pozemku sťažovateľov v rozhodnom období užíval, a aj to bez náležitého odôvodnenia (o

čo toto skutkové zistenie oprel a aké právne úvahy ho viedli k takémuto právnenému záveru, pozn.), pričom nepreskúmal komplexne vecné námietky sťažovateľov a nezaujal k nim právne závery. Kľúčové vecné (odvolacie) námietky sťažovateľov spočívali v tvrdeniach, že

a) nemohli v rozhodnom období realizovať svoje vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti, a teda nemohli disponovať so svojím majetkom (boli nútení trpieť užívanie svojho pozemku na verejné účely bez právneho dôvodu a bez poskytnutia akejkoľvek náhrady),

b) pre naplnenie dôvodov vydania bezdôvodného obohatenia nie je právne významné, akým spôsobom žalovaný v rozhodnom období stavbu na pozemku sťažovateľov využíval a na aký účel (že nemal žiadny zisk, len výdavky na údržbu cesty).

Uvedené námietky majú v okolnostiach posudzovanej veci podľa názoru ústavného súdu podstatný charakter, a preto bolo z hľadiska požiadaviek tvoriacich integrálnu súčasť základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nevyhnutné, aby sa krajský súd s nimi v odôvodnení namietaného rozsudku vysporiadal, t. j. zaujal k nim jednoznačný právny záver.

Krajský súd sa v namietanom rozsudku v zásade obmedzil len na strohé skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia okresného súdu, pričom sa nevysporiadal s podstatnými odvolacími námietkami sťažovateľov. Predovšetkým nedal ústavne akceptovateľnú odpoveď na otázku, ako vec právne posúdil. Jeho odpoveďou bolo výslovné odmietnutie nároku sťažovateľov s odkazom na „*rozpor s dobrými mravmi a bezplatné uspokojovanie verejných potrieb*“. Z tohto hľadiska hodnotí ústavný súd namietaný rozsudok krajského súdu z hľadiska kľúčových odvolacích dôvodov uplatnených v odvolaní sťažovateľov ako nepreskúmateľný a nezodpovedajúci požiadavkám vyplývajúcim z obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a tiež práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Súčasťou uvedených práv je totiž nepochybne aj požiadavka, aby sa príslušný všeobecný súd v konaní právne korektným spôsobom a zrozumiteľne vyrovnal nielen so skutkovými okolnosťami prípadu, ale aj s kľúčovými právnymi otázkami, ktoré ho viedli ku

konkrétne rozhodnutiu. Podľa názoru ústavného súdu však postup a predmetné rozhodnutie krajského súdu uvedené atribúty nespĺňa.

Na tomto základe ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

Sťažovatelia v sťažnosti doručenej ústavnému súdu namietajú porušenie označených práv aj výrokom rozsudku krajského súdu sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010, ktorým tento súd rozhodol o námietke zaujatosti vznesenej sťažovateľmi v podanom odvolaní proti rozsudku okresného súdu sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009 proti sudkyňi okresného súdu JUDr. I. W. tak, že ju nevytlúčil z prerokovania a rozhodovania veci vedenej okresným súdom pod sp. zn. 11 C 9/2007.

V námietke zaujatosti vznesenej sťažovateľmi proti sudkyňi okresného súdu JUDr. I. W. v podanom odvolaní sťažovatelia uplatnili argumentáciu porovnateľnú s argumentáciou uplatnenou v sťažnosti doručenej ústavnému súdu, ktorej podstatou je ich tvrdenie, že „kombinácie“ súdu prvého stupňa vyjadrené v preskúmanom rozhodnutí sú bezvýznamné a nemajú nič spoločné s nestrannosťou súdu. Navyše uvádzajú, že *«pokiaľ si nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia uplatňuje P. J. a zákonným sudcom je JUDr. I. W., žaloba je zamietnutá pre rozpor z dobrými mravmi. Pokiaľ si však totožný nárok uplatňuje „niekto iný“ JUDr. I. W. návrhu vyhovie.»*

Krajský súd v relevantnej časti odôvodnenia rozsudku sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010 okrem iného uviedol:

„Krajský súd ako nadriadený súd (§ 16 ods. 1 O. s. p.) posudzoval opodstatnenosť uvedenej námietky zaujatosti z aspektu existencie dôvodov, pre ktoré je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci. Vychádzal pritom z ustanovenia § 14 ods. 1 O. s. p., podľa ktorého sudcovia sú vylúčení z prejednávania a rozhodovania veci, ak so zreteľom na ich pomer k veci, k účastníkom alebo k ich zástupcom, možno mať pochybnosti o ich nezaujatosti.

Účelom citovaného ustanovenia je prispieť k nestrannému prejednávaniu veci, k nezaujatému prístupu k účastníkom alebo ich zástupcom a tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania. Cieľu sledovanému uvedeným ustanovením zodpovedá aj právna úprava skutočností, ktorá je z hľadiska vylúčenia sudcu považovaná za právne relevantnú. Je ňou existencia určitého právne významného vzťahu sudcu a to k veci, v rámci ktorého by mal sudca svoj konkrétny záujem na určitom spôsobe skončenia konania a rozhodnutia o veci alebo k účastníkom konania, či ich zástupcom, ktorý by bol založený na príbuzenskom alebo rýdzo osobnom (pozitívnom alebo negatívnom) pomere k nim.

Z obsahu uplatnenej námietky zaujatosti v rámci odvolacieho konania, z obsahu spisu a ani z vyjadrenia namietanej sudkyne, neboli zistené žiadne také skutočnosti, z ktorých by bolo možné vyvodiť pochybnosti o jej nezaujatosti. Nebolo totiž preukázané a ani pravdepodobné, že by konajúca sudkyňa mala skutočne k veci, či k účastníkom konania alebo ich zástupcom taký vzťah, ktorý sa predpokladá ako podmienka vylúčenia v ustanovení § 14 ods. 1 O. s. p. Dôvodom pre vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania veci nemôže byť bez ďalšieho len samotná okolnosť, že účastníka neuspokojili výsledky a priebeh doterajšieho súdneho konania. Základom pre vylúčenie sudcu môžu byť len objektívne existujúce zákonné dôvody, nie však to, že postup súdu alebo jeho rozhodnutie sa nezhoduje so subjektívnymi predstavami a názormi účastníka na vecnú správnosť a zákonnosť, či spravodlivosť súdneho konania.

Z toho dôvodu nadriadený súd rozhodol, že sudkyňa JUDr. I. W., nie je vylúčená z prejednávania a rozhodovania veci 11 C 9/2007 Okresného súdu Prešov.“

Odvolávajúc sa na v odôvodnení namietanej časti rozsudku citovaný § 14 ods. 1 OSP ústavný súd predovšetkým zastáva názor, že sťažovatelia vychádzajúc z podstaty ich námietok podľa všetkého nebrali zreteľ na to, že v námietke zaujatosti nemôže účastník ako dôvod použiť okolnosti, ktoré spočívajú v postupe sudcu v konaní v prerokúvanej veci. Pod postupom pritom treba rozumieť procesné úkony súdu vrátane jeho rozhodnutí, ktoré upravujú vedenie konania a majú prípravný charakter (IV. ÚS 300/08). Z tohto aspektu možno prisvedčiť názoru krajského súdu, že sťažovatelia neuviedli zákonné dôvody vylúčenia (konkrétne okolnosti), z ktorých by bolo možné objektívne vyvodiť pochybnosti o nezaujatosti zákonného sudcu a na základe ktorých by ich námietke bolo možné vyhovieť.

O žiadny z prípadov uvedených v § 14 ods. 1 OSP v posudzovanej veci zjavne nešlo. Ústavný súd preto tejto časti sťažnosti sťažovateľov nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

2. K namietanému porušeniu základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 11 ods. 1 a 4 listiny a práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu

Vo vzťahu k namietanému porušeniu základných práv sťažovateľov zaručených im čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 11 ods. 1 a 4 listiny a práva zaručeného im čl. 1 dodatkového protokolu sa ústavný súd riadil princípom minimalizácie svojich zásahov do právomoci všeobecných súdov, rozhodnutia ktorých sú v konaní o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy preskúmané (IV. ÚS 303/04, IV. ÚS 64/2010), ktorý vyplýva z jeho subsidiárneho postavenia pri ochrane základných práv a slobôd. Vychádzal pritom v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (napr. II. ÚS 182/06, IV. ÚS 311/08) z toho, že v nadväznosti na vyslovenie porušenia základného práva sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a zrušením dotknutej časti napadnutého rozsudku (pozri ďalej odôvodnenie bodu 2 výroku tohto nálezu v časti IV. tohto nálezu, pozn.) sa otvára priestor na to, aby sa krajský súd sám vyrovnal s ochranou uvedených práv hmotného charakteru.

Ústavný súd preto tejto časti sťažnosti sťažovateľov nevyhovel uprednostňujúc právomoc všeobecného súdu na ochranu subjektívnych hmotných práv účastníkov konania pred ochranou v konaní pred ústavným súdom (bod 4 výroku tohto nálezu).

3. Rovnako tak ústavný súd vo výrokovej časti tohto nálezu nevypravil porušenie čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2 a 4, čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 ústavy. Ustanovenia čl. 1 ods. 1 a 2, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 1, 2 a 4 ústavy majú charakter všeobecných ústavných princípov, ktoré sú povinné rešpektovať všetky orgány verejnej moci pri výklade a uplatňovaní ústavy. Tieto články ústavy sú vždy implicitnou súčasťou rozhodovania ústavného súdu, t. j. aj jeho rozhodovania o porušovaní základných práv alebo slobôd garantovaných ústavou, a preto ústavný súd nepovažoval za potrebné vysloviť porušenie týchto článkov ústavy vo výrokovej časti tohto nálezu. To isté v zásade platí aj

o čl. 144 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 ústavy, ktorý má charakter generálneho interpretačného princípu vždy uplatňovaného ústavným súdom vo svojej rozhodovacej činnosti (m. m. IV. ÚS 383/08). Vzhľadom na to ani v tejto časti sťažnosti nevyhoviel (bod 4 výroku tohto nálezu).

IV.

Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Keďže ústavný súd vyslovil, že napadnutým rozsudkom krajského súdu sp. zn. 2 Co 53/2009 z 26. mája 2010 vo výroku, ktorým potvrdil rozsudok okresného súdu sp. zn. 11 C 9/2007 zo 14. januára 2009 a priznal náhradu trov odvolacieho konania žalovanému, boli porušené základné práva sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, bolo potrebné zrušiť uvedenú časť napadnutého rozsudku krajského súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a vrátiť mu vec na ďalšie konanie na jej opätovné prerokovanie a rozhodnutie (bod 2 výroku tohto nálezu).

V ďalšom postupe bude krajský súd viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyslovenými najmä v III. časti tohto nálezu (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde), pričom bude tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 56 ods. 7 zákona o ústavnom súde). Úlohou krajského súdu v ďalšom konaní bude najmä zaujať právne závery k vecným námietkam sťažovateľov, ktoré ústavný súd v III. časti tohto nálezu označil ako kľúčové (podstatné). Ústavný súd v tejto súvislosti zdôrazňuje, že opätovné prerokovanie veci krajským súdom nemusí nevyhnutne vyústiť do

záveru o vyhovení odvolaniu sťažovateľov, pôjde ale o to, aby krajský súd k námietkam sťažovateľov, ktoré formulovali tak v odvolaní, ako aj sťažnosti adresovanej ústavnému súdu, zaujal ústavne akceptovateľné a udržateľné právne závery.

Ústavný súd rozhodol napokon podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj o úhrade trov konania sťažovateľov, ktoré im vznikli v súvislosti s ich právnym zastupovaním advokátkou JUDr. Z. M. v konaní pred ústavným súdom. Ústavný súd pri rozhodovaní o priznaní trov konania vychádzal z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2009, ktorá bola 721,40 € (úkony právnej služby boli vykonané v roku 2010). Úhradu priznal za dva úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia a podanie sťažnosti) v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 2, § 13 ods. 3, § 14 ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to za každý úkon po 120,23 €, čo pre dvoch sťažovateľov po znížení o 20 % (§ 13 ods. 3 vyhlášky) predstavuje 384,74 € a 4 x 7,21 € režijný paušál. Úhrada bola priznaná v celkovej sume 413,58 €.

Podania právnej zástupkyne sťažovateľov doručené ústavnému súdu 7. januára 2011 (doplnenie sťažnosti z 3. januára 2011) a 25. apríla 2011 (vyjadrenie z 21. apríla 2011) nevyhodnotil ústavný súd vzhľadom na ich obsah (sumarizácia dosiaľ známych skutočností) ako podania relevantné na rozhodnutie vo veci samej, a preto odmenu za ne nepriznal. Vo zvyšnej časti požadovaným trovám právneho zastúpenia ústavný súd nevyhovел.

Krajský súd je povinný uhradiť trovy konania podľa bodu 3 výroku tohto nálezu.

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. júla 2011